

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Koněv, Vlasov a „pražský spor o sochy“

Karolína Krátká

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Bakalářská práce

Koněv, Vlasov a „pražský spor o sochy“

Karolína Krátká

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Karolína Krátká

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Vladimíru Naxerovi, Ph.D., za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod	6
1. Kolektivní paměť	8
1.1. Místa paměti.....	9
1.2. Politiky paměti	11
1.3. Transformace kolektivní paměti po pádu komunismu	13
2. Ivan Stěpanovič Koněv a Andrej Andrejevič Vlasov	16
2.1. Vojenské působení Ivana Stěpanoviče Koněva 1942-1973.....	17
2.2. Vojenské působení Andreje Andrejeviče Vlasova za druhé světové války	18
2.3. Proměna vnímání Ivana Stěpanoviče Koněva	20
2.4. Proměna vnímání vlasovců.....	21
3. Spor o sochu maršála I. S. Koněva a památník vlasovců.....	23
3.1. Spor o sochu Ivana Stěpanoviče Koněva.....	23
3.2. Spor kolem památníku vlasovců.....	28
Závěr	32
Seznam literatury	34
Resume.....	42

Úvod

V roce 2019 se v České republice rozpoutaly dvě kauzy, které posléze přesáhly svým významem a dopadem její hranice. Jednalo se o kauzy sporu o sochy maršála Ivana Stěpanoviče Koněva a Andreje Andrejeviče Vlasova. Zprvu zdánlivě nepodstatné rozmlíšky Pražanů, zda zachovat, nebo odstranit sochu maršála I. S. Koněva a zda vztyčit pomník nový, a to pomník vlasovcům, zasáhly později politickou a diplomatickou sféru celé České republiky. Do celé kauzy se postupně zapojili politici napříč spektrem, prezident a především diplomaté a velvyslanec Ruské federace. Tyto spory se objevovaly již v dřívější době a souvisely hlavně s proměnou režimu, a tím i se změnou kolektivní paměti.

Politika paměti je především jedna z technik kontroly společnosti a jedná se například o jakoukoli interpretaci dějin, která je vytvářena mocenskými strukturami (Maslowski 2013:176). Politici odedávna využívají historii, a to tím, že některým historickým událostem dávají větší význam než jiným (Naxera – Krčál 2021: 23). Vede to především k upevnění jejich postavení, ideologie a k ospravedlňování jejich kroků. K tomu jim mimo jiné slouží právě kolektivní paměť, která je utvářena v rámci sociálních skupin. Kolektivní paměť funguje selektivně, neboť využívá jen ty vzpomínky, které slouží k legitimizované interpretaci minulosti (Šubrt – Pfeiferová 2010: 25). Dle Halbwachse je každá kolektivní paměť ukotvena v prostorovém rámci (Šubrt 2011: 404). Tento prostorový rámec je označován jako místa paměti. Památníky a sochy jsou jeden ze socializačních nástrojů, které napomáhají k interpretaci událostí odehraných v minulosti (Oláh 2013: 730). Místa paměti se však často stávají úmyslným sestavením národních dějin (Šubrt 2010: 404).

Během komunistického režimu byla kolektivní paměť stanovovaná především komunistickou stranou (Krawetzek 2022: 205). Což znamená, že interpretace dějin musela být v souladu s jejich ideologií, a proto některé informace byly záměrně zamlčovány či pozměňovány. Po pádu komunismu se změnilo zaměření České republiky od orientace na Rusko (Východ) na orientaci na Západ, a tím se začalo postupně objevovat mnoho nových informací a poznatků, a to i o výše zmíněných osobnostech, hlavně o jejich rolích při osvobození Prahy.

Spory o tyto dvě sochy nejsou ojedinělým případem v České republice. Změna kolektivní paměti je zřejmá i na případu tanku č. 23 na náměstí Kinských, které se dříve nazývalo náměstí Sovětských tankistů, na Smíchově, který byl po revoluci několikrát přebarven na růžovo a posléze byl odstraněn z náměstí a přesunut do muzea.

Cílem práce je analyzovat spor o zmíněné sochy na pozadí proměny ideologického rámce a ukázat, nakolik se různé podoby kolektivní paměti prolínají se současnou českou politikou. Má práce je rozdělena do tří částí. V první části, objasním, co je kolektivní paměť a význam fyzických míst paměti primárně v politice. V této části bude také zmíněna ideologická proměna České republiky po pádu komunismu, aby došlo k lepšímu porozumění vztahu mezi historií a politikou, čili jak slouží historie politikům a naopak. V další části práce bych chtěla nastínit historické pozadí maršála Koněva, generála Vlasova a jejich aktivity během druhé světové války a jak se následně proměnilo vnímání jejich zásluh na osvobození Prahy po pádu komunistického režimu. V klíčové části své bakalářské práce bych ráda zanalyzovala postoje jednotlivých politických stran ke sporům o sochy, a také se zaměřím na vyjádření Ruské federace a prezidenta České republiky

Jako jeden ze zdrojů pro mě bude mimo jiné kolektivní monografie „Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám“. V této knize jsou popsány různé teorie kolektivní paměti jako takové a především se zde autoři věnují místům paměti a politikám paměti, což je pro mou práci stěžejní v teoretické části. V druhé části práce budu převážně čerpat z knihy Jiřího Fidlera: „Koněv: osvoboditel, nebo okupant?“, kde jsou popsány jeho aktivity během druhé světové války, ale taktéž jeho činnost po druhé světové válce. A jako další zdroj budu nejvíce používat knihu „Vojska generála Vlasova v Čechách“ od Stanislava A. Auského, kde jsou především ve velkém rozebrány aktivity vlasovců v Čechách a také to, jak se zformovaly ony divize a jaký konec vlasovce potkal.

1. Kolektivní paměť

S pojmem kolektivní paměť přichází poprvé Maurice Halbwachs ve 30. letech 20. století a vychází především z Durkheima a jeho konceptu kolektivního vědomí, což znamená, že „skupina myslí, cítí, jedná zcela jinak, než by jednali její členové, kdyby byli osamoceni“ (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014:16-17). V 70. letech 20. století došlo k nárůstu zájmu o tento koncept, a to především kvůli událostem, které se v tomto století odehrály, např. holokaust, a kvůli snaze přeměnit dřívější interpretaci minulosti (Šubrt – Maslowski 2014: 8).

Díky rozmachu zájmu o kolektivní paměti existuje několik významných koncepcí od různých autorů. Například M. Halbwachs pracuje především s pojmem sociální rámec paměti (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 18). M. Halbwachs vidí jazyk jako nejdůležitější rámec paměti, neboť právě jazyk lidem umožňuje předávat vzpomínky a umístit je v kolektivní paměti (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 18).

Je důležité vymezit rozdíl mezi kolektivní a individuální pamětí. M. Halbwachs hovoří o tom, že naše vzpomínky jsou vždy kolektivní, i přesto, že těchto minulých událostech jsme se účastnili sami (Halbwachs 2010: 51). M. Halbwachs tuto skutečnost vysvětluje na několika příkladech. Zdůrazňuje, že naše paměť je tvořená skupinou, které jsme členem, protože přijímáme její myšlenky a pracujeme s pohledem skupiny jako celku (Halbwachs 2010: 54). Z toho vyplývá, že naše vzpomínky na minulost jsou vždy kolektivní a individuální jsou pouze vjemy (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 24-25).

Jako dalšího významného teoretika bych zmínila Pierra Noru, který navazuje na Halbwachse a zdůrazňuje důležitost míst paměti a času v kolektivní paměti. Také Paul Ricoeur navazuje na Halbwachse a zabývá se především vztahem historie a kolektivní paměti, a především se snaží stanovit principy politiky „správné paměti“ (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 36). Právě koncepce fyzických míst paměti a politika paměti bude blíže vysvětlena v následujících podkapitolách.

1.1. Místa paměti

K pochopení důležitosti míst paměti je nutné zmínit, že kolektivní paměť se chová selektivně a přirozeně dochází k zapomínání. Podle M. Hrocha je proto nutné vymezit nositele paměti, a také oddělit kolektivní paměť, která je tvořena minulými událostmi a nežije již nikdo, kdo by tyto události osobně zažil, od „paměti pamětníků“, která je naopak tvořena událostmi, které se staly v nedávné minulosti, a ještě žije mnoho lidí, jež si tyto minulé události pamatují (Hroch 2014: 49). Určit konkrétní subjekty kolektivní paměti je velmi obtížné, neboť jich je velké množství. Může se jednat, a nejčastěji také jedná, o sociální skupiny, národ či města. M. Hroch však upozorňuje, že „nositelem paměti mohla být také instituce, která ať s tím či oním zdůvodněním direktivně určovala (a mnohdy i dnes určuje), co je třeba si pamatovat“ (Hroch 2014:50). A právě zde dochází k problému selekce v kolektivní paměti.

Právě kvůli selekci je důležité pracovat s obsahem kolektivní paměti opatrně, neboť sdělní o minulosti prošlo několika úrovněmi selekce, které mohly být záměrné i nezáměrné, a v paměti je tak uchována jen nepatrná část událostí (Hroch 2014: 52-53). V tomto problému M. Hroch spatřuje rozdíl mezi historií a pamětí, protože kvůli selekci (manipulaci) nemusí dojít k zapamatování opravdu toho, co se ve společnosti odehrálo (Hroch 2014:53).

S pojmem místa paměti přichází Pierra Nora, který navazuje především na Halbwachse. Dle P. Nory se dají místa nahlížet v trojím smyslu, a to v materiálním, symbolickém a funkčním, které se v určité míře prolínají a jsou přítomny vždy současně, neexistuje čistě materiální místo paměti (Nora 1996: 56). Důvodem vzniku míst paměti je snaha o to, aby lidé nezapomněli na určité události. Je to snaha „zhmotnit nehmotné za účelem vložení maxima smyslu do minima znaků, je zároveň jisté, že místa paměti žijí pouze z toho, že jsou schopna proměny v nepřetržitém sledu sémantických přesunů a nepředvídatelném rozrůstání jejich přediiva“ (Nora 1996: 56). Místa paměti obvykle produkuje společenství, které prochází nějakou obrodou či proměnou (Nora 1996: 46). P. Nora také odděluje paměť od historie a konstatuje, že historie je rekonstrukce toho, co již není, a to je vždy problematické (Nora 1996: 42). Paměť je naopak aktuální,

snadná k manipulaci a přijímá pouze takové prvky z minulosti, které ji vyhovují, a je utvářena určitým společenstvím (Nora 1996: 42).

Tato koncepce paměti se zaměřuje především na změnu ze spontánního přenosu národní paměti skrz generace na úmyslnou konstrukci národních dějin (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 33). Jelikož již paměť není čistě spontánní, je potřeba ji nějak uchovat, a právě k tomu slouží hmotné opory, jako jsou památníky, sochy, svátky či nějaké rituály (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 34-35). Neznamená to však, že v utváření těchto hmotných opor nehraje historie žádnou roli. Ba naopak historie má vliv na přetváření vzpomínek (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2014: 35). Ovšem místa paměti netvoří to, na co vzpomínáme, ale slouží k utváření příběhu o minulosti, a to, jak tento příběh bude vypadat, je ovlivněno především interpretací minulosti (Šubrt – Maslowski – Lehnann 2015: 36).

M. Hroch také hovoří o místech paměti a konstatuje že „jde o jakési bodové světlo, soustředěné na jeviště dějin do jediného místa“ (Hroch 2014: 55). Poukazuje tak na nepotřebnost vidět historické události v jejich kontextu, a také je díky tomuto efektu umožněno legitimizovat veškerý výběr faktů odehraných v minulosti, ale musí existovat nejlépe nějaké hmotné body (Hroch 2014: 55). Jelikož je společnost nedostatečně vzdělaná a neschopná tak vidět dějiny jako proces, je pro ni mnohem přijatelnější forma prezentování historie skrze tyto hmotné body, které jsou velmi jednoduše uchopitelné (Hroch 2014: 55).

Jako specifickou kategorii míst paměti bych vymezila sochy a pomníky, které nejčastěji nechává postavit politická moc, aby upevnila a prohloubila podporu pro svou ideologii (Maur 2014: 151). Díky tomu se tato místa stávají součástí politiky paměti, o které bude pojednáno v následující podkapitole. Samozřejmě existují i pomníky, které vznikají spontánně, ale obvykle jsou jen dočasné (Oláh 2013: 729-730). Sochy jsou pro společnost velmi důležité i přesto, že přímo neinterpretují historii, ale mají k ní velmi silný emocionální vztah (Oláh 2013: 730). K. Verdery hovoří o tom, že sochy jsou vlastně mrtví lidé, kteří jsou odliti do bronzu či vytesáni do kamene (Verdery 1999: 5). Tím, že se slavná osoba takto zhmotní, je převedena do nadčasové podoby a je vnímána jako ikona (Verdery 1999: 5). Ovšem tato nadčasovost není zaručena, neboť velmi často

dochází ke strhávání soch a vztyčování nových se změnou režimu a ideologického rámce, a tím je daná socha zbavena této nadčasovosti a mizí její posvátné kvality (Verdery 1999: 5). Tyto bronzové lidské bytosti mají za úkol časově zmrazit konkrétní hodnoty, které jsou v ní obsažené (Verdery 1999: 6).

Je nutno zmínit, že místa paměti mají v různých dobách odlišné významy, anebo se naopak k těmto místům pojí více událostí najednou. Tyto odlišné pohledy na daná místa jsou spojeny s kolektivní pamětí, která se mění v důsledku změn hodnot daného společenství (Maur 2014: 146-147). Například pomník J. Husa byl vztyčen na Staroměstském náměstí až poté, co byl odstraněn mariánský sloup (Maur 2014: 147-148), který byl posléze opět postaven. Toto stavění a odstraňování soch či památníků je, dle E. Maura, nejčastěji důsledkem ideově motivovaného zájmu (Maur 2014: 152). Odstranění památných míst má především za cíl překonat paměť minulou, neboť když lidé neuvidí určité hmotné body, za pár desítek let na ně lidé zapomenou (Maur 2014: 152). Mimo tohoto cíle slouží odstraňování míst pamětí a nahrazování je jinými k veřejnému rozchodu s určitou pamětí (Maur 2014: 152). Právě toto se odehrálo v nedávné době v České republice, kdy došlo ke stržení sochy maršála Koněva a vztyčení pomníku vlasovců.

G. Oláh v souvislosti se vztyčováním soch hovoří také o identifikaci praktik vzpomínání, které jsou zřejmé například při protestech či při konfliktu mezi nositelskými skupinami. Kvůli tomu je nutné sledovat „publikum“, které interpretuje významy, reaguje emocionálně, a proto můžeme sledovat praktiky vzpomínání u různých nositelských skupin. G. Oláh hovoří o tom, že díky navzájem odlišným (až odporujícím) praktikám vzpomínání vznikají pomníky a sochy, které se nachází ve střetu politiky a veřejného života (Oláh 2013: 730-731).

1.2. Politiky paměti

Politiky paměti se dají identifikovat ve dvou různých pojetích. N. Maslowski je rozlišuje na politiku paměti jako specifickou interpretaci historie (politici používají reinterpretaci minulosti k upevnění ideologie) a hermeneutický přístup politiky paměti,

což znamená reinterpretace minulosti, která má sloužit k poučení (Maslowski 2014: 70). Tento koncept není výdobytkem moderní doby, ale snaha o jakousi regulaci a manipulaci vzpomínek se objevila již v období antiky. V Athénách docházelo k řízení kolektivní paměti například tím, že nesměli občané vzbudit vzpomínky na minulé bolestivé události a ten, kde se tímto neřídil, byl zabit bez soudu (Maslowski 2014: 71). V moderní době však zaznamenala politika paměti značné proměny. Tento rozdíl spočívá především v tom, že stát je organizován tak, aby mohl kontrolovat symbolický systém (Maslowski 2014: 71).

V ranném středověku byla politika paměti utvářena především církví (katolickou), neboť měla mnohem větší mocenský vliv. Tato politika paměti byla založena především na svatých, Kristu a reinterpretaci Bible (Maslowski 2014: 71). Tímto krokem církev v podstatě utvářela kolektivní paměť, tedy to, na co lidé budou vzpomínat a jak. Tento trend se mění se vznikem národních států a postupnou centralizací moci. N. Maslowski zdůrazňuje význam paradigmatu „nationalist studies“, neboť právě na jeho základě stát vytváří a také kontroluje kolektivní paměť (Maslowski 2014: 74). Národní státy získaly oprávnění na vytváření kultury – rozhodovaly o podobě jazyka, symbolech národa a především šířily jednu interpretaci minulosti (Maslowski 2014: 73).

Zásadní rozdíl mezi možnostmi manipulovat s kolektivní pamětí ve středověku a v moderní době je technologický pokrok a industrializace. Díky omezeným nástrojům komunikace nebyla možnost nastolit politiku paměti, která by se týkala celé společnosti (Maslowski 2014: 72). Jako další nástroj šíření dané interpretace minulosti slouží vzdělávací systém (protože učebnice jsou psány v souladu s ideologií státu), a také vytváří symbolickou kulturu, například rozhoduje o fyzických místech paměti (sochy, názvy ulic atd.), ale také stanovuje svátky a tradice (Maslowski 2014: 73).

Politika paměti je jakákoli interpretace minulosti, která je vytvořena mocenskou strukturou. Historie je odedávna využívána politiky, a to především tak, že některým historickým událostem dávají větší význam než jiným (Naxera – Krčál 2021: 23). Vede to především k upevnění jejich postavení, ideologie a k ospravedlňování jejich kroků. Právě to, jak je historie instrumentalizovaná a interpretovaná, určuje vývoj národní

identity (Naxera – Krčál 2021: 25-26). Je důležité zmínit, že výklad historie se neustále mění a často tyto interpretace mohou být v rozporu. K této změně výkladu a instrumentalizace dějin nejčastěji dochází při transformaci hodnot a ideologického rámce politického systému (Naxera – Krčál 2021: 26). V České republice k této proměně například došlo po pádu komunismu, čímž nastala změna ideologie v rámci naší republiky, a tím i ke změně výkladu historie.

Dějiny jsou od politických institucí rámovány jako politické a z této percepce minulosti jsou odvíjeny národní mýty, které poukazují na nepřátele, národní hrdiny a další (Naxera – Krčál 2021: 25). Tyto národní mýty jsou velmi důležité pro utváření kolektivní identity, neboť jsou velkým zjednodušením minulosti a pomáhají tak sjednotit společnost (Naxera – Krčál 2021: 29). Pojetí mýtu ovšem není stálé a v čase se proměňuje, zaniká anebo vzniká zcela nový, podobně jako kolektivní paměť. Mýty mají za jednu z funkcí přirozenost konceptu, čímž vzbuzují dojem, že jsou depolitizované. Ovšem mýty napomáhají ideologii „uchopit nějakým způsobem dějiny a učinit z nich přirozenost, dodat jim na věčnosti a jasnosti“ (Lachmann 2011). To znamená, že mytologie je často využívána pro propagandu a ospravedlňování určitých politických kroků.

1.3. Transformace kolektivní paměti po pádu komunismu

Jak bylo popsáno výše, kolektivní paměť se obvykle stává nástrojem mocenské manipulace, stejně jako manipulace se symbolickými místy paměti. Neboť snahy o reinterpretaci minulosti se objevují ve všech režimech, tak i po pádu komunismu došlo ke značným změnám (Lehnerová 2017: 32). Nejprve je třeba zmínit, jak byla formována kolektivní paměť v období komunismu, především se zaměřím na interpretaci osvobození České republiky Sovětským Svazem. Jako jedna z možností, jak manipulovat s kolektivní pamětí, je cenzura a komunistická strana právě využívala především cenzuru k této manipulaci kolektivní paměti (Lehnerová 2017: 40-41). Strana přímo kontrolovala, které informace bude vydávat a šířit ve společnosti, čímž se jí dařilo zamlčovala pravdu. Mimo jiné pro celý region (východní Evropu) představoval

Sovětský svaz hlavní interpretační pozadí, neboť právě on určoval směr ideologie (Krawetzek 2022: 205).

Jako další možnost, jak ovlivňovat kolektivní paměť a především přerušit vztahy s minulostí, je přejmenovávání ulic, stavění a strhávání památníků či ustanovování nejružnějších oslav významných historických událostí a datumů (Lehnerová 2017: 40-41). Například během komunistického režimu byl 9. květen stanoven jako Den vítězství, ale po pádu režimu bylo toto datum změněno na 8. května a bylo tím sjednoceno v celém demokratickém světě. Taktéž je důležité zmínit, že „paměť, týkající se tragických událostí dějin, například období druhé světové války, bývá zneužívána médii a politickou snahou o její přetvoření a odstranění negativních vzpomínek. Úkolem paměti by mělo být bojovat proti zapomnění“ (Lehnerová 2017: 41 cit. dle Levabre 2005: 61).

V celé východní Evropě je důležité zkoumat odkazy komunismu pro pochopení současnosti (Krawetzek 2022: 199). Dle Lehnerové jsou pro středovýchodní Evropu typické změny vládnoucí ideologie a mocenské struktury využívají stavění pomníků jako symbol upevnění své moci a míst paměti (Lehnerová 2017: 34). Tyto pomníky však mají význam jen pro určitý typ režimu a jeho ideologii, což bylo i při ustavování komunistického režimu v Československé republice. V této době byly přejmenovávány ulice, stavěny pomníky hrdinů Sovětského svazu a Rudé armády, například socha I. S. Koněva v Praze, ale také pamětní desky na počest padlých během druhé světové války z řad Rudé armády. Tato místa paměti posloužila komunistické straně v Československu k upevnění moci. Po nastolení komunistického režimu byla veškerá zásluha na osvobození republiky připisována pouze Rudé armádě, o amerických vojácích se vůbec nesmělo hovořit. Také například o maršálu I. S. Koněvovi se během komunistického období mluvilo jako o osvoboditeli Prahy, ačkoli zásluhy na tomto osvobození jsou více než diskutabilní. Ostatní osvoboditelé byli režimem demonizováni (jak vlasovci, tak americká armáda) a byla odmítnuta veškerá jejich zásluha na osvobození od nacistů (Lehnerová 2017: 35). Například v Rokycanech měla být pamětní deska amerických vojáků, ale po nástupu komunistického režimu byla na náměstí vztyčena socha rudoarmějce a američtí vojáci byli vykreslováni jako zločinci (Lehnerová 2017: 34).

Rozpad Sovětského svazu a pády komunistických vlád zapříčinily nové budování jejich národní identity, neboť došlo ke změně ideologického rámce ve všech postkomunistických zemích (např. Československo, Polsko, Estonsko...) (Forest – Johnson 2011: 269-270). Během přechodu z jednoho režimu na jiný jsou politiky často využívány pomníky a sochy k legitimizaci jejich moci a mimo jiné tím také vyjadřují vztah k jiným státům (Forest – Johnson 2011: 270). Z toho důvodu došlo v postkomunistických státech ke strhávání soch a památníků. Státy tím především chtěly demonstrovat rozchod s minulým režimem a jeho ideologiemi. Například v Tallinnu byl přesunut sovětský památník druhé světové války z centra na vojenský hřbitov (Forest – Johnson 2011: 269). V České republice byla mimo jiné v Rokycanech odstraněna z náměstí socha rudoarmějce (Lehnerová 2017: 34). A stejný případ je i odstranění sochy maršála I. S. Koněva z náměstí Interbrigády v Praze 6. Došlo také k přejmenování spousty ulic a náměstí.

Po pádu komunistických režimů docházelo v těchto státech ke změně zahraniční politiky, tedy k odklonu od Ruska a k orientaci na Západ (Waisová 2010: 145). K transformaci zahraniční politiky došlo zejména kvůli změně jejich tvůrců, neboť k moci se dostaly demokraticky zaměřené strany (Waisová 2010: 146). V zemích začalo docházet k postupné demokratizaci a liberalizaci (Dvřáková – Kunc 1994: 133).

V postkomunistických státech se začaly objevovat nové informace o druhé světové válce. Již se nehovořilo pouze o osvobození Rudou armádou, ale zásluhy se začaly připisovat taktéž americkým vojákům či Ruské osvobozené armádě (vlasovcům), což v období komunismu nepřípadalo v úvahu. V Československu se taktéž začalo veřejně hovořit o invazi ruských vojsk v roce 1968 a podílu I. S. Koněva na přípravě této invaze (Fidler 2019: 147). Toto odkrývání „pravdy“ mělo za následek transformaci nejen míst paměti, ale celkovou změnu nahlížení na tyto události.

2. Ivan Stěpanovič Koněv a Andrej Andrejevič Vlasov

I. S. Koněv se narodil 1897 v oblasti Vologdy, konkrétně ve vesnici Lodějno, a zemřel roku 1973. Po svých osmnáctých narozeninách byl odveden do armády a přidělen k těžkému dělostřelectvu a následně byl povýšen do první poddůstojnické hodnosti (Fidler 2019: 15). Po revoluci se stal členem bolševické strany a také vojenským komisařem pro Nikolský újezd (Fidler 2019: 19). I. S. Koněv se zúčastnil jak první, tak druhé světové války. Po první světové válce se stal velitelem divize a před druhou světovou válkou byl ustanoven velitelem transbajkalské vojenské oblasti (Krupka 2019).

Během druhé světové války velel několika armádám, neboť nebyl příliš úspěšným velitelem a k jeho kariéernímu postupu mu často napomáhalo donášení na ostatní a především intervence jiných velitelů. Fronty, jimž velel, se podílely na osvobození několika zemí (či části země) ve východní a střední Evropě. Jednalo se například o Ukrajinu, jižní Polsko a část Československé republiky (Krupka 2019). I. S. Koněv za svůj život získal několik vyznamenání, mimo titulu Hrdina SSSR získal i titul Hrdina ČSSR a obdržel i jednu z nejvyšších vojenských hodností – maršál (Knížek 2007).

A. A. Vlasov se narodil v roce 1900 ve vesnici Lomakino a zemřel v roce 1946. Začal studovat v Novgorodě a měl se stát kněží, ovšem přišla revoluce (1917), která mu změnila život. Roku 1919 byl odveden do Rudé armády, kde byl velitelem čety, a od této chvíle zaznamenal rychlý vzestup (Havelka 2002).

A. A. Vlasov i po skončení občanské války v Rusku nadále zůstal velitelem, a to především kvůli tomu, že byl jeden z nejúspěšnějších. Od roku 1928 byl velitelem praporu po absolvování důstojnického kurzu. Vyhnul se čistkám a v roce 1938 byl povýšen na plukovníka, díky pomoci Číně v boji proti Japoncům získal Řád zlatého draka a byl povýšen na generálmajora (Havelka 2002).

2.1. Vojenské působení Ivana Štěpanoviče Koněva 1942-1973

První úspěšná bitva I. S. Koněva byla v roce 1942 při útočných operacích v Kalininu a Vjazmy, kde bojoval proti Němcům, a poté operace „Mars“ (Fidler 2019: 93-99). Jako nejdůležitější vítězství pro jeho kariéru byla bělgorodsko-charkovská útočná operace, díky čemuž získal i osobní ocenění (Řád rudého praporu). S tímto vítězstvím se v Sovětském Svazu začal oslavovat každý takovýto úspěch (Fidler 2019: 107-108).

Velmi důležité bylo pro I. S. Koněva velení Stepního frontu, kde započala jeho legendární pověst osvoboditele (Fidler 2019: 108). Díky osvobození města Zvěničgorodky získal hodnost maršála Sovětského svazu, především díky kapitulaci německých sil, a posléze se jeho armádě podařilo spolu s dalšími fronty osvobodit Ukrajinu. Vojska pod vedením I. S. Koněva se taktéž podílela na osvobození Běloruska a především na Lvovsko-sandoměřské operaci, která byla jeho jedna z nejvýznamnějších akcí, a díky těmto úspěchům obdržel titul hrdiny Sovětského svazu. Jako další stát, který se podařilo jeho vojsku osvobodit, bylo například Polsko (Fidler 2019: 110-113).

Pro osobní úspěch I. S. Koněva byl velmi důležitý vstup do Berlína, kvůli čemu i přerušil vojenskou operaci v Československé republice (Fidler 2019: 115-117). Tento vstup do Berlína byl na rozkaz Stalina velmi uspíšen, neboť se dozvěděl, že američtí vojáci jsou již blízko Berlína (Fidler 2019: 116). I přes to, že I. S. Koněv byl v osvobozování Berlína úspěšný, nepodařilo se mu dostat do středu Berlína dříve než Žukovovi, a proto nebyl označen za osvoboditele Berlína (Fidler 2019: 117-119).

Postupu vojska vedeného I. S. Koněva na území Česka, ze začátku nebyl vůbec lehký (Fidler 2019: 119). Bylo to způsobeno především nepokoji v armádě, neboť pod jeho vedením umíralo velké množství vojáků a ke konci války již byli vyčerpaní a také docházelo k rabování, což postup zpomalovalo (Fidler 2019: 115). Jeho frontu se podařilo osvobodit především Slezsko. Ovšem co se týče osvobození Prahy, zde je jeho podíl na osvobození velmi diskutabilní. Neboť v Praze vypuklo povstání 5. května a byl tak započat boj proti Němcům. Již 8. května došlo k německé kapitulaci a uzavření dohody s Prahou, ovšem vojska pod vedením I. S. Koněva přijela do Prahy až den po

této kapitulaci (Fidler 2019: 119). Kvůli euforii Pražanů z konce války vítali I. S. Koněva a jeho vojsko, a proto se začali považovat za osvoboditele Prahy a bylo tomu tak až do roku 1989, kdy došlo k pádu komunismu (Fidler 2019: 120).

Za velmi důležité považují zmínit poválečné aktivity I. S. Koněva v Praze (což bude popsáno níže) a dalších zemích. V roce 1956 vojenské jednotky pod jeho velením krvavě potlačily protikomunistické povstání v Praze. Taktéž proběhla vojenská intervence I. S. Koněva ve Východním Berlíně při stavbě Berlínské zdi. V neposlední řadě se jeho vojsko chystalo na vpád do Polska, ale nakonec na příkaz Chruščova byly jeho jednotky staženy (Hertl 2022).

2.2. Vojenské působení Andreje Andrejeviče Vlasova za druhé světové války

A. A. Vlasov byl na začátku války velitelem 4. mechanizovaného sboru ve Lvově a posléze byl na rozkaz maršála Semjona Bud'onného odvelen do Kyjeva (Richter 2019: 36-37). A. A. Vlasov v Kyjevě převzal velení nad 37. armádou a funkci posádkového velitele města (Richter 2019: 38). Ovšem tato bitva byla velmi náročná, a z toho důvodu zde bylo spoustu mrtvých. Nakonec A. A. Vlasov obdržel rozkaz od Stalina, že mohou ustoupit a podařilo se mu dostat z Kyjeva (Richter 2019: 38). Stalin rozhodl, že se A. A. Vlasov stane velitelem nové dvacáté armády, která bude bránit Moskvu (Richter 2019: 47-48). Zde bylo jeho vojsko úspěšné (ČT 24 2021).

Ovšem jeho úspěšná kariéra skončila již v roce 1942, kdy padnul do německého zajetí při bojích u Leningradu a rozhodl se bojovat proti Stalinovi a celkově proti komunismu (Idnes nedatováno). K tomuto závěru dospěl především kvůli tomu, že si byl vědom, že ten, kdo padne do zajetí, je Stalinem považován za zrádce. A tím pádem mu hrozila smrt, kdyby se později vrátil do Sovětského svazu (ČT 24 2021).

V roce 1944 byl ustanoven v Praze KONR, což je Komitét pro osvobození národů Ruska a Ruská osvobozená armáda (Auský 2005: 21). Poté byl A. A. Vlasov se souhlasem A. Hitlera jmenován vrchním velitelem dobrovolnických útvarů a mohl zformovat dvě divize (Auský 2005: 18). Toto povolení na zformování dobrovolnických útvarů přišlo až ke konci války z důvodu, že podle hlášení gestapa a především dle slov

A. Hitlera, byl A. A. Vlasov nežádoucí a výslovně zakázal německé armádě používat Vlasovovo osvobozenecké hnutí (Auský 2005: 18). Následně byl vydán Manifest, ve kterém byla zmíněná naprostá nezávislost na Hitlerově režimu a že hlavním cílem je odstranit Stalinovu diktaturu (Auský 2005: 22). Ruská osvobozenecká armáda se účastnila několika bojů, především tedy v závěru války, například bojů proti Rudé armádě v Polsku (ČT 24 2021).

Kvůli zhoršující se situaci začal A. A. Vlasov jednat se západními mocnostmi, ovšem toto jednání nedopadlo pro vlasovce dobře, a tak A. A. Vlasov začínal ztrácet kontrolu nad svými vojsky, například Buňačenko, což byl velitel 1. divize, začal vyjednávat s představiteli českého odboje a nabídl jim podporu při povstání (Idnes nedatováno). Buňačenko se domníval, že v Čechách se nachází na „přátelském území“ a tím bude v bezpečí. Kvůli udržení přátelských vztahů s obyvateli vydal zvláštní rozkaz o zachování přísné kázně pod hrozbou trestu smrti (Auský 2005: 86). Během toho, co 1. divize odmítala uposlechnout rozkazy Němců, jednal A. A. Vlasov o tom, že jeho armáda nepodnikne žádné nepřátelské kroky proti německé armádě. V tu dobu ale již nemohl hovořit za 1. divizi, za kterou převzal Buňačenko rozhodování a A. A. Vlasov tak ustoupil do pozadí a otevřeně se vyslovil proti vstupu na České území (Auský 2005: 87-92).

30. dubna 1945 poprvé navázal Buňačenko kontakt s českým vojenským velením, následně probíhala jednání a 2. května požádali vlasovce o pomoc (Auský 2005: 93-94). Buňačenko okamžitě s tímto návrhem souhlasil, ovšem A. A. Vlasov odmítal dát závaznou odpověď, a nakonec dal souhlas pouze 1. divizi, sám se stáhnul. Bylo jim přislíbeno, že když se 1. divizi podaří udržet Prahu do příchodu americké armády, bude jim poskytnut politický azyl (Auský 2005: 94).

Ačkoli vlasovci pomohli Pražanům osvobodit od nacistů Jinonice, Ruzyni či Smíchov a Hradčany, Česká národní rada rozhodla o stažení jednotek 1. divize z Prahy a nepodepsání dohody o příslibu politického azylu (většinu členů Rady tvořili komunisté), a proto jeho armáda odešla směrem do Plzně vzdát se americkým vojákům (Auský 2005: 146-167). Ovšem vojáci divize nepřekročili demarkační linii, ale byli pouze pod ochranou americké armády (Auský 2005: 200). A. A. Vlasov se snažil

vyjednávat o osudu celé armády s americkými zástupci, ovšem sovětské velení trvalo na vydání divize do zajetí Rudé armády (Auský 2005: 204-205). „Většina byla pak násilně repatriována do Sovětského svazu“ (Auský 2005: 194). K zajetí samotného A. A. Vlasova došlo 12. května 1945 a následně byl popraven (Auský 2005: 216). Vlasovci poté byli po celou dobu komunistického režimu považováni za zrádce.

2.3. Proměna vnímání Ivana Stěpanoviče Koněva

Jak bylo zmíněno výše, tak I. S. Koněv byl během komunistického režimu v Československu považován za osvoboditele, především tedy Prahy. Z toho důvodu se například slavil Den vítězství až 9. 5., i přes to, že kapitulace nacistů byla podepsána již 8. 5. 1945. Toto rozhodnutí podléhalo samozřejmě komunistické propagandě. Toto datum bylo změněno až v roce 1991, kdy již v Československu probíhala demokratizace (Honza 2006). Během nedemokratického režimu byly taktéž zamlčovány aktivity I. S. Koněva v roce 1968 v Československu.

V roce 1968 došlo v Československu k invazi Varšavských vojsk. Tuto akci právě I. S. Koněv dopředu plánoval a prováděl v zemi zpravodajskou přípravu okupace (Fidler 2019: 147). Jako důvod pro tuto intervenci je často uváděn především politický vývoj v Československu, ovšem dle Fidlera se tato akce uskutečnila především kvůli tomu, že se zde nenacházely žádné vojenské sovětské posádky, a to bylo pro Moskvu nepřijatelné (Fidler 2019: 147). Právě díky této akci je I. S. Koněv v současnosti vnímán částí společnosti spíše negativně, protože na osvobození Prahy neměl podíl, kdežto na intervenci vojsk v roce 1968 se podílel ve velké míře. Odkazuje k tomu například ničení jeho sochy.

Po pádu režimu nejen že došlo ke změně státního svátku, ale k celkové změně pohledu na tuto osobnost. Je to především díky zveřejnění informací o jeho aktivitách nejen v Československu, ale i v zahraničí a také faktu, že Ruská osvobozenecská armáda pomohla Praze během Pražského povstání v roce 1945 (Ludvík 2017; Auský 2005: 178-179) Právě toto bylo během komunistického režimu zamlčováno a kolektivní paměť byla utvářena tak, aby příští generace (které nezažily osvobození Prahy přímo) si I. S.

Koněva pamatovaly jako osvoboditele, ale strana dosáhla spíše opaku. Například v západních Čechách, které byly osvobozeny americkou armádou, probíhají velkolepé slavnosti a oproti tomu ve zbytku republiky se tyto akce příliš nepořádají (Lehnerová 2017: 50). Po transformaci režimu a změně zahraniční politiky České republiky došlo právě k odstraňování komunistických připomínek (nejen v České republice ale i v dalších postkomunistických státech) (Forest – Johnson 2011: 272), mimo jiné právě stržení sochy I. S. Koněva na náměstí Interbrigády v Praze.

Ovšem v Rusku je I. S. Koněv stále vnímán jako jeden z nejúspěšnějších velitelů Rudé armády, a to i přes to, že pod jeho velením padlo statisíce vojáků (Krupka 2019). Například oproti Žukovovi měl I. S. Koněv až o pětinu vyšší ztráty (Krupka 2019). Taktéž je maršál I. S. Koněv v Ruské federaci považován za osvoboditele Prahy, neboť v Rusku neproběhla rehabilitace vlasovců (ČT 24 2021).

2.4. Proměna vnímání vlasovců

Po pádu komunismu došlo ke změně pohledu na Ruskou osvobozenickou armádu, neboť již neprobíhala komunistická propaganda, která o zásluhách vlasovců mlčela. Během komunismu bylo jasně stanoveno, že vojáci a generálové Ruské osvobozenické armády jsou zrádci (ČT 24 2019a). Po celé období nedemokratického režimu v Československu bylo občanům vnucováno a předkládáno, že byli osvobozeni především Rudou armádou (čili Sovětským svazem), některé části americkou armádou, která však byla démonizována, ale o žádné další pomoci se nehovořilo (Gazdík 2014). Bylo to především i z důvodu, že během komunistického režimu se za osvoboditele Prahy považoval I. S. Koněv, a kdyby Sovětský svaz připustil pomoc Ruské osvobozenické armády, tak by podle historika P. Žáčka nebyl vnímán I. S. Koněv za osvoboditele, ale byli by to právě vlasovci (Gazdík 2014).

Po změně režimu se začaly objevovat dokumenty, které potvrzují účast Ruské osvobozenické armády na květnovém povstání v Praze (Gazdík 2014). V dnešní době se hovoří především o jejich pomoci, neboť to byla vycvičená armáda s technikou, bez

které by povstání v Praze dopadlo podstatně hůř (Gazdík 2020). Ovšem o tuto pomoc Pražanům se nezasloužil sám A. A. Vlasov, který dokonce tento akt odmítal.

I přesto však v současné době neexistuje jednotný názor na Ruskou osvobozenickou armádu. Dle mého mínění je to způsobeno především jejich přecházením „z jedné strany na druhou“. Nejprve byli součástí Rudé armády, poté se přidali na stranu nacistů, a posléze se snažili bojovat jak proti Rudé armádě, tak proti nacistům, za pomoci například partyzánů. A především je to kvůli tomu, že během komunistického režimu byli vlasovci hanobeni.

Ruská osvobozenická armáda byla po pádu komunistických režimů ve východní a střední Evropě přijata spíše pozitivně. Oproti tomu v Rusku doposud neproběhla rehabilitace vlasovců (ČT 24 2019a). Konkrétně rehabilitace A. A. Vlasova byla v Rusku zamítnuta v roce 2001 (ČT 24 2019a). Ruská vojenská prokuratura tento návrh zamítla s tím, že pro to není důvod. „Hlavní vojenský prokurátor Michail Kislicyn k tomu řekl: „Pro mne, jako pro důstojníka i jako pro vojáka důstojník, který zradil vlast, zůstává zrádce nezávisle na režimu. Bylo to dokázáno vyšetřováním a Vlasov to přiznal také sám“ (ČT 24 2021). Ale synod exilové ruské vlády pravoslavné církve v roce 2009 rozhodl, že A. A. Vlasov není zrádce, ale že je považován za symbol odporu proti bezbožnému bolševismu (ČT 24 2021).

3. Spor o sochu maršála I. S. Koněva a památník vlasovců

Socha I. S. Koněva byla vztyčena v roce 1980 k 35. výročí osvobození Československa na náměstí Interbrigády v Praze 6, neboť I. S. Koněv byl považován za osvoboditele Prahy. Jedná se o bronzovou sochu v nadživotní velikosti, jejímž autorem je Z. Krybus (ČT 24 2015). O odstranění sochy rozhodlo zastupitelstvo Prahy 6 v roce 2019, kdy se pro stržení vyslovilo 33 zastupitelů z 66 a pouze jedna zastupitelkyně byla proti (Aktuálně.cz 2019a). K jejímu odstranění ovšem došlo až o rok později.

V dubnu 2020 byla nainstalována v pražských Řeporyjích pamětní deska Ruské osvobozené armády a její součástí je taktéž umělecké dílo, které zobrazuje sovětský tank s německou vojenskou helmou. „Na pamětní desce je vyryt citát z knihy Souostroví gulag Alexandra Solženicyna „Zdali všichni Češi pak pochopili, kteří Rusové zachránili jejich město?“ (ČT 24 2020a). Další krátký text pak připomíná Pražské povstání a 300 vlasovců, kteří při něm padli“. Hlavním iniciátorem byl Pavel Novotný, což je starosta této části města. Proti tomuto vztyčení bylo od počátku ruské velvyslanectví v Praze, a taktéž ruská diplomacie (Idnes 2020a).

Tyto kroky posléze zasáhly celou politickou a diplomatickou sféru České republiky. Do celé kauzy se postupně zapojili politici napříč spektrem, prezident, a především diplomaté a velvyslanec Ruské federace. Díky tomu, že se tyto kauzy velmi medializovaly, P. Čech z agentury Median provedl průzkum, co si o odstraňování a vztyčování nových soch či památníků myslí občané. Z průzkumu vyplynulo, že většině dotázaných lidí vadí strhávání a stavění nových soch či památníků (Součková 2020). Z průzkumu taktéž vyšlo, že tuto změnu památníků vítají voliči Pirátské strany a pravicové koalice (ODS, TOP 09, KDU-ČSL). Oproti tomu voličům ANO, SPD a KSČM vadí tento nový pohled na sochy, které odkazují na druhou světovou válku. Dokonce 55 % respondentů se vyjádřilo, že novodobá historie se začíná falšovat (Součková 2020).

3.1. Spor o sochu Ivana Stěpanoviče Koněva

Na základě transformace kolektivní paměti po pádu režimu, a především díky změně orientace zahraniční politiky od Ruska na Západ, došlo k přeměně míst paměti,

kteře jsou vytvářeny především vládní ideologií (Maur 2014: 151; Waisová 2010: 145). Například se začalo jednat o osudu sochy I. S. Koněva. Tento spor, co se sochou, trval už několik let, neboť socha byla opakovaně ničena vandaly, mimo jiné byla částečně natřena na růžovo (ČT 24 2015). To se nabízí jako jeden z důvodů, proč se začalo jednat, zda má socha na náměstí vůbec zůstat, či sochu strhnout. Jako další důvod, který je pravděpodobnější, byla socha odstraněna kvůli tomu, že požadavek na stržení sochy se objevil v souvislosti s oslavami 75 let od konce druhé světové války (Ludvík 2017). Od tohoto radikálního kroku se ale nakonec ustoupilo, neboť vznikla dokonce petice na zachování sochy I. S. Koněva na náměstí Interbrigády (Ludvík 2017). Tuto petici za zachování sochy sepsali především komunisté a podepsaly ji tisíce občanů městské části (ČT 24 2015).

Z počátku měly vyřešit proměnu vnímání odkazu maršála I. S. Koněva za druhé světové války informační tabulky, které uváděly na pravou míru i jeho činy po druhé světové válce, například maďarské povstání v roce 1956, které maršál potlačil, či jeho zpravodajskou činnost prováděnou v Československu před invazí vojsk Varšavské smlouvy (ČT 24 2015; Aktuálně.cz 2018a). Na sepsání textu se podílelo několik historiků a posléze byl text zkontrolován odbornými institucemi (Vojenský historický ústav armády a Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd), zda je v textu fakticky vše správně (Aktuálně.cz 2018a). Tyto informační tabulky byly instalovány v roce 2017 ve třech jazycích, a to v češtině, angličtině a ruštině (Ludvík 2017).

I přesto tato informační deska vyvolala vlnu kritiky, a to zejména z řad členů komunistické strany, kteří nepodporují proměnu ideologického rámce České republiky po pádu komunismu a stále prosazují orientaci zahraniční politiky na Rusko. Například Marta Semelová, pražská zastupitelka za KSČM, se vyjádřila, že se jedná o přepisování historie a Ivan Hrůza z téže strany toto tvrzení doplnil tím, že spojení I. S. Koněva s 21. srpnem je spekulativní a vymyšlené (Aktuálně.cz 2018a). Negativní postoj k této vysvětlující tabuli měli taktéž někteří velvyslanci postsovětských zemí (Běloruska, Kazachstán, Arménie, Ázerbájdžán a především Ruska), kteří poslali otevřený dopis tehdejšímu ministru zahraničí M. Stropnickému, kde vyjadřovali svůj nesouhlas s doplňujícími informacemi (Aktuálně.cz 2018b).

O osudu sochy v městské části Prahy 6 se opět začalo ve velkém debatovat v roce 2019. Zastupitelé na zasedání, které se konalo 12. 9. 2019, odhlasovali odstranění sochy. Z celkového počtu 66 zastupitelů se pro odstranění vyjádřilo 33 zastupitelů a zastupitelkyň, proti stržení sochy byla pouze B. Hružová za Pirátskou stranu, čtyři zastupitelé nehlasovali, šest se zdrželo hlasování a jeden zastupitel byl omluven (Aktuálně.cz 2019a).

Odstraněním sochy I. S. Koněva můžeme vidět proměnu politiky paměti (což je interpretace minulosti vytvořená mocenskou strukturou), protože došlo k reinterpetaci odkazu maršála I. S. Koněva. Je důležité zmínit, že místa paměti vznikají z důvodu, aby lidé nezapomněli na určité události a jelikož došlo k odstranění sochy I. S. Koněva, tak lze předpokládat, že pro Českou republiku jeho odkaz již není důležitý (Nora 1996: 56).

Po rozhodnutí o odstranění sochy se vyskytlo několik problémů. Jako jedním z nich se následně ukázalo, jak rozhodnout o umístění sochy, a především kam vůbec sochu umístit. Například Pirátská strana navrhovala, aby o dalším umístění sochy I. S. Koněva rozhodli občané v místním referendu, tento návrh však nebyl schválen. Nakonec zastupitelé pověřili radu, aby rozhodla, kde socha nakonec skončí. Socha I. S. Koněva byla nakonec odvezena do deponiáře a posléze by měla být umístěna do Muzea paměti 20. století. Zastupitelstvo taktéž rozhodlo, že místo této sochy vznikne památník osvobození Prahy (Aktuálně.cz 2019a).

Tento akt následně vyvolal vlnu kritiky zejména z ruské strany. Pár dní po odstranění se šéf ruské diplomacie, Sergej Lavrov, vyjádřil, že se jedná o porušení bilaterální smlouvy¹, která, dle jeho slov, tvoří základ česko-ruských vztahů a byla podepsána v roce 1993. Dle ruského velvyslanectví totiž socha I. S. Koněva byla v republikovém registru jako památečný objekt (Idnes 2020b). Proti stržení sochy se taktéž vyjádřila mluvčí ruské diplomacie M. Zacharovová, dle jejích slov se jednalo o zločin, který by se mohl stát dlouhodobým zhoršením česko-ruských vztahů a také

¹ Jedná se o Smlouvu mezi Českou republikou a Ruskou federací o přátelských vztazích a spolupráci, která vstoupila v platnost v roce 1996. Tato smlouva navazuje na tradiční vztahy přátelství mezi národy obou států. Jedná se o vytvoření nových vztahů, které jsou založeny na rovnosti, územní celistvosti a vzájemné úctě. Státy se dohodly, že budou rozvíjet své vztahy jako spřátelené státy a mimo jiné se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí (Zákon č. 99/1996).

dodala, že tento čin nezůstane bez ruské odpovědi (Idnes 2020c). Ministerstvo zahraničí ovšem tvrzení o porušení česko-ruských smluv razantně odmítlo (ČT 24 2020b).

Ruský ministr obrany S. Šojgu navrhl trestní stíhání lidí, kteří sochu nechali strhnout. Aby toto stíhání Ruská federace mohla zahájit, muselo dojít k vytvoření nového zákona, který prezident Putin ihned podepsal. Podle tohoto zákona hrozí těm, kdo poničí válečný hrob či pomník (jak v Rusku, tak v zahraničí) až pět let odnětí svobody. Kvůli této skutečnosti požádal starosta městské části Prahy 6 (O. Kolář) ministra zahraničí T. Petříčka o předvolání ruského velvyslance A. Zmejevského (ČT 24 2020b). Ministerstvo zahraničí tento ruský krok označilo za nepřijatelný, a následně sdělilo, že ruské zákony nebudou v České republice vymahatelné a navíc, že tato ruská legislativa by byla uplatňovaná retroaktivně (ČT 24 2020b; Aktuálně.cz 2020a). S. Šojgu požádal ministra obrany (L. Metnara) o vrácení sochy na místo (ČT 24 2020c). Taktéž S. Lavrov je názoru, že socha I. S. Koněva se musí obnovit.

K celému sporu se taktéž vyjádřil prezident České republiky M. Zeman, který tento akt označil za pokoutní a morálně neospravedlnitelný, neboť odstranění sochy I. S. Koněva proběhlo během nouzového stavu, a taktéž tento akt přirovnal k obrazoborectví (Aktuálně.cz 2020b; Idnes 2020d). Prezident M. Zeman konstatoval, že I. S. Koněv má v Praze své místo, neboť je její osvoboditel a také mimo jiné osvobodil koncentrační tábor Osvětim. Konkrétně sdělil, že „[m]á své místo v Praze, zatímco ti, kdo sochu odstraňují, v životě nic pořádně nedokázali“ (Idnes 2020d).

K zahájení trestního stíhání proti osobám odpovědným za odstranění sochy se vyjádřil mluvčí prezidenta J. Ovčáček tím, že tento krok je pochopitelný. Konkrétně napsal „[n]enávist vždy plodí další nenávist, na to bychom měli pamatovat nejen v těchto svátečních dnech. Odstranění sochy osvoboditele Osvětimi a ČSR tak vyvolalo zrcadlovou reakci“ (ČT 24 2020b). Ovšem posléze prezident M. Zeman k tomuto ruskému kroku dodal, že je kontraproduktivní (Idnes 2020d).

Za příznivý tento akt považuje především současná vládní koalice a ČSSD. Například místopředsdkyně TOP 09 Markéta Adamová Pekarová se k odstranění sochy maršála Koněva vyjádřila kladně. Na svůj Twitter zveřejnila, že odstranění sochy a její

nahrazení památníkem vlasovcům je dobrá zpráva, neboť je to, dle jejích slov, vzkaz pro Rusy o tom, že si o své zemi budeme rozhodovat sami (Pekarová 2019). Ondřej Kolář, starosta městské části Prahy 6, se taktéž vyjádřil, že by socha I. S. Koněva měla „zmizet“, jak sám píše na stránkách strany (TOP 09 2019). Oproti tomu, K. Schwarzenberg zastával názor, že odstranění sochy I. S. Koněva či jeho zachování by mělo být rozhodnutím občanů Prahy 6 (Idnes 2019a).

Předseda Občanské demokratické strany P. Fiala se k celé kauze na svém Twitterovém účtu vyjádřil následovně „[j]e věci každého národa komu staví pomníky nebo čí pomník už nechce. Nikdo zvenku do toho nemá co mluvit. Vyhlášení ruského ministra je (nejen) proto zcela nepřijatelné. Ministerstvo zahraničí si má kromě omluvy předvolat i ruského velvyslance“ (Fiala 2019).

Tehdejší ministr vnitra J. Hamáček (za ČSSD) se vyjádřil, že z kroků, které učinila Ruská federace, lze usuzovat, že jejich záměrem je zastrašit představitele státní správy a samosprávy dalších států (Horák 2020). Bývalý ministr zahraničí T. Petříček se ke sporu vyjádřil velmi obdobně. Dle jeho slov Ruská federace těmito kroky překračuje vzájemná ujednání, a to konkrétně mezinárodněprávní zásadu o nevměšování, která byla podepsána mezi Ruskou federací a Českou republikou 16. srpna 1993 (Horák 2020). Avšak stanovisko bývalé vlády A. Babiše se s vydáním prohlášení J. Hamáčka a T. Petříčka výrazně lišila, neboť Kabinet jako celek se vůči krokům Ruské federace nevymezil a nepřijal žádné usnesení. Konkrétně A. Babiš se k celému sporu vyjádřil pouze jednou, a to velmi stručně (Horák 2020).

Oproti tomu extrémní pravice a levice se ke stržení památníků vyjadřovaly kriticky. Vedení KSČM označilo tento krok za amorální a brutální, a také se dle Komunistické strany jedná o přepisování historie (Aktuálně.cz 2020b). Následně vedení strany vyzývalo občany k nošení červených roušek (neboť toto odstranění proběhlo v době pandemie COVID 19) a konstatovali, že se jedná o „plivnutí do tváře všem, kdo položili své životy za naši dnešní svobodu“ (Aktuálně.cz 2020a). Následně strana požádala vládu, aby zařídila návrat sochy I. S. Koněva na své místo (Aktuálně.cz 2020a). Za důležité považuji zmínit, že KSČM následně zveřejnila výzvu, ve které

požaduje odstranění sochy W. Churchilla, neboť ho považují za masového vraha (Zázvorka 2020).

T. Okamura (za SPD) ostře kritizoval A. Babiše, že se k celé kauze nevyjadřuje, protože tato situace může být, dle jeho názoru, pro Českou republiku nebezpečná. Bezpečnější je mít Ruskou federaci nakloněnou na své straně. T. Okamura kritizoval již samotný krok zastupitelů Prahy 6 o odstranění pomníku I. S. Koněva, protože se jedná o velmi významnou osobu, která osvobodila Berlín a je uznávaná jako vítěz nad nacisty. A především je I. S. Koněv nositelem několika západních ocenění, mimo jiné získal ocenění od prezidenta Československé republiky E. Beneše. T. Okamura velmi ostře kritizoval samotného starostu Prahy 6 O. Koláře a vzkázal mu, že trestného stíhání v Rusku se bojí zcela oprávněně a že ti, kvůli kterým nechal sochu odstranit, ho rozhodně bránit nebudou, neboť je pro ně jen „užitečný idiot“ (Parlamentní listy 2020).

Na základě těchto vyjádření jednotlivých stran napříč spektrem lze vidět rozdílné nastolování kolektivní paměti, a především rozdílnou interpretaci historie, čímž se dostávají do sporu politiky paměti. Neboť komunistická strana a především strany, které nechtějí orientaci zahraniční politiky výhradně na Západ, se k tomuto aktu transformace ideologického rámce staví negativně, stejně jako Ruská federace včetně prezidenta M. Zemana. Kdežto strany, které po pádu komunistického režimu orientují svou zahraniční politiku především směrem k Západu, jsou iniciátoři transformace ideologického rámce, a tím proměny kolektivní paměti. Tyto strany se ke stržení sochy staví kladně, protože zohledňují historická fakta, která byla v období socialismu zamlčována nebo upravována tak, aby posloužila ideologii komunistické strany.

3.2. Spor kolem památníku vlasovcům

S návrhem na stavbu památníku Ruské osvobozené armády přišel starosta pražské části Řeporyje P. Novotný ze strany ODS (ČT 24 2019b). S největší pravděpodobností přišel s tímto nápadem kvůli vyhocené situaci okolo odstranění sochy I. S. Koněva. Starosta P. Novotný argumentoval tím, že vlasovci mají velký podíl na osvobození Prahy, a především pražských Řeporyjí, od nacistů na konci druhé

světové války. O tomto návrhu rozhodlo zastupitelstvo 16. prosince 2019 (ČT 24 2019b).

Tím, že došlo ke vztyčení památníků vlasovcům, se opět odkazuje k transformaci kolektivní paměti po změně režimu, neboť v době komunismu byli vlasovci režimem démonizováni a nebyly jim připisované žádné zásluhy (Lehnerová 2017: 35). Je tak vidět snaha o reinterpretaci událostí, které se odehrály okolo osvobození Prahy během druhé světové války.

Na jednání zastupitelstva se dostavila také široká veřejnost z řad jak příznivců památní desky vlasovcům, tak z řad odpůrců. I z toho důvodu byly na jednání přítomni dva policisté, kteří dohlíželi na pořádek v jednací síni. Zastupitelstvo v Praze 5 má celkem 11 členů, přičemž koalici tvoří strany ODS, Zelení, Piráti a ANO a v opozici je KDU-ČSL a Sdružení nezávislých občanů. Návrh na zřízení pietního místa pro padlé vojáky Ruské osvobozené armády byl po více než hodinovém jednání jednomyslně schválen (Gavriněv 2019).

Během jednání zazněl od občanů i návrh, že by mělo proběhnout referendum o tom, zde by v Řeporyjích měl památník vlasovcům vzniknout. Ovšem tento návrh starosta P. Novotný zamítnul s tím, že jsou občané proporčně zastoupeni svými zastupiteli, a že se nejedná o tak významnou událost, která by referendum vyžadovala. Na zasedání zastupitelstva taktéž zazněl názor, že zamlčenou historii je třeba uvádět na pravou míru a postavení památníku vlasovcům je ideální příležitost (Gavriněv 2019).

Ihned po této iniciativě P. Novotného se začala vyjadřovat ruská federace. Dle jejich slov by se jednalo o porušení Úmluvy o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinům proti lidskosti z roku 1968 (Idnes 2019b). K tomuto nápadu se vyjádřila Marija Zacharovová, mluvčí Ruské diplomacie, tak, že se jedná o zločinné přepisování dějin a že tento krok slouží k reinkarnaci nacismu. Tato reakce byla očekávatelná, neboť v Ruské federaci jsou vlasovci stále vnímáni jako kolaboranti a zrádci. M. Zacharovová taktéž dodala, že kvůli záměru postavit památník vlasovcům musí odstranit sochu I. S. Koněva (ČT 24 2019b).

Ruská ambasáda uvedla, že odstranění sochy I. S. Koněva a postavení pamětní desky vlasovcům svědčí o tom, na čí straně jsou sympatie některých politiků v České republice, neboť tyto kroky byly uskutečněny na výročí 75 let osvobození Československa od nacistů. Dle ruské ambasády se tak politici snaží o revizi výsledků druhé světové války a taktéž opomíjí morální, a především mezinárodně právní imperativy. Ruská ambasáda ovšem uznává, že strhávání a budování jakýchkoli soch či pomníků je samozřejmě vnitřní záležitostí státu a že občané by si sami měli vybírat své hrdiny (Aktuálně.cz 2020c). Ovšem místa paměti jsou vytvářena vládními elitami, ne lidmi, a slouží k upevnění ideologii a podpoření určitých politických kroků (Maur 2014: 151).

Oproti negativní reakci na rozhodnutí strhnout sochu I. S. Koněva se prezident České republiky M. Zeman vyjádřil k vybudování pamětní desky Ruské osvobozené armádě smířlivě. Prezident M. Zeman se již v roce 2015 vyjádřil, že do Moskvy jede k 70. výročí konce druhé světové války uctít nejen památku Rudé armády, ale taktéž Ruské osvobozené armády. Mluvčí prezidenta se k návrhu pamětní desky vlasovců vyjádřil na svůj Twitter následovně „Hrdá, svobodná, demokratická a sebevědomá země snese pomníky na svou minulost. Buďme takovými! Máme pamětní desku doktora Emila Háchy, máme pamětní desky obětí anglo-amerického bombardování Prahy, máme sochu maršála Koněva, můžeme mít připomínku vlasovců“ (Aktuálně.cz 2019b).

P. Novotný následně poslal dopis prezidentovi Ruské federace V. Putinovi, kde zdůrazňuje, že městská část Řeporyje je suverénní, a tudíž je pouze v jejich kompetenci, jaké památníky zde nechají vybudovat. V dopise dále zmiňuje, že nehodlá s Ruskem o ničem diskutovat, neboť Rusko je dle jeho slov symbolem lži, okupační moci a porušování lidských práv (ČT 24 2019b). P. Novotný také tvrdí, že o současném umístění pamětní desky Ruské osvobozené armádě rozhodla ruská televize, neboť reportér ruské televize zmiňoval právě náměstí jako místo, kde bude památník postaven. Původně měl památník být na spojnici Jáchymovské a Smíchovské ulice (ČT 24 2020a).

Tuto iniciativu podporovala strana ODS. Předseda strany, P. Fiala, se domnívá, že je správné, aby Česká republika projevovala vděčnost lidem, kteří bojovali za české občany. Kladně tento krok ze strany ODS hodnotili i další, například Z. Stanjura a M.

Kupka (Kopecký 2019). Taktéž TOP 09 tento akt podpořila, a dokonce tato strana byla hlavním iniciátorem sbírání podpisů, aby se mohlo jednat o odvolání V. Filipa z funkce místopředsedy poslanecké sněmovny (Bartoníček 2020). Dle jejích slov totiž „[p]oslanec Filip dlouhodobě ukazuje, že nemá zájem být součástí české demokratické společnosti. Prosazuje lživý ruský narativ dějin a osočuje komunální politiky z fašismu!“ (Pekarová 2020). Ovšem tento návrh neprošel, neboť za V. Filipa se kromě poslanců ze strany KSČM postavili taktéž poslanci z hnutí ANO, SPD a ČSSD (Bartoníček 2020).

Proti tomu, stejně jako v kauze stržení sochy I. S. Koněva, se velmi negativně vyjadřovala KSČM, která hovoří o záměrném přepisování dějin, zejména výsledků druhé světové války (Kolář 2020). O iniciativě P. Novotného nechat vztyčit pamětní desku Ruské osvobozené armádě se vyjadřoval V. Filip velmi kriticky. Dle jeho slov se jedná o oslavu fašismu, protože KSČM stále zastává názor, že vlasovci byli fašistická armáda. V. Filip komentoval, že tyto aktivity, které vedou k reinterpetaci minulosti, jsou dány neznalostí skutečností a používání spíše domněnek, než podložených historických faktů (Kolář 2020).

Je důležité také zmínit, že oba tyto spory a také iniciativa pražského primátora Hříba si následně vyžádaly policejní ochranu právě Novotného, Hříba a Koláře, neboť existovaly informace o přicestování pracovníka ruských tajných služeb s diplomatickým pasem a jeho cílem mělo být tyto tři aktéry otrávit jedem „ricin“, ovšem Ruská federace toto dementovala s tím, že se jedná o „Fake News“. Příjezd tohoto ruského diplomata však potvrdil tehdejší ministr zahraničí T. Petříček (Bartoníček 2020).

Závěr

Místa paměti hrají ve společnosti velmi důležitou roli. Tato místa jsou totiž především obrazem současného ideologického rámce a snaží se ospravedlňovat kroky politiků, neboť tato místa jsou tvořena právě jimi (Maur 2014: 151). Místa paměti primárně slouží k tomu, aby lidé nezapomněli na určité události či osobnosti (Nora 1996: 56). Tudíž jestliže jsou místa paměti primárně vztyčována a strhávána především politiky, dochází tak k manipulaci toho, co si příští generace mají a budou pamatovat. Je totiž nutno zmínit, že běžně dochází k selekci toho, co je třeba si pamatovat a tato selekce je velmi často záměrná a má odpovídat danému typu režimu (Hroch 2014: 50-53).

Místa paměti velmi souvisí s politikou paměti, což je specifická reinterpetace dějin, kterou opět využívají politici k upevnění svého ideologického rámce. Politici totiž odedávna využívají historii, a to především tím, že některým historickým událostem dávají větší význam než jiným (Naxera – Krčál 2021: 23). Právě to, jak je historie instrumentalizovaná a interpretovaná, určuje vývoj národní identity (Naxera – Krčál 2021: 25-26). Je důležité zmínit, že výklad historie se neustále mění a často tyto interpretace mohou být v rozporu, a to se právě stalo po pádu komunistického režimu v České republice.

Po roce 1989 došlo v České republice k postupné změně kolektivní paměti, neboť došlo k transformaci ideologického rámce, kdy politici v České republice přestali zaměřovat zahraniční politiku na Rusko a začali ji orientovat na Západ (Waisová 2010: 145). Taktéž se po změně režimu začaly uveřejňovat informace o druhé světové válce, které byly během komunistického režimu záměrně zamlčovány či překrucovány. Jedná se tak především o událostech kolem osvobození Česka, kdy komunisté oslavovali pouze Rudou armádu a další aktéři po více než čtyřicet let byli démonizováni a nebyly jim připisány žádné zásluhy (Lehnerová 2017: 35).

Tuto transformaci kolektivní paměti lze sledovat právě na sledovaném příkladu stržení sochy I. S. Koněva na náměstí Interbrigády v Praze 6 a postavení památníku vlasovcům v pražských Řeporyjích. Z počátku zdánlivě nepodstatné události se

následně začaly řešit celorepublikově, a dokonce se do celé kauzy zapojila Ruská federace. Postupně se ke kauze vyjádřily strany napříč spektrem a lze sledovat, že kladný či naopak negativní postoj ve sporu o sochy vychází především z toho, jak jednotliví aktéři (prezident ČR, strany napříč spektrem a Ruská federace) vnímají historické události týkající se osvobození Československa během druhé světové války.

Postoj Ruské federace byl velmi negativní, a to k oběma těmto kauzám, protože v Rusku je stále I. S. Koněv vnímán jako osvoboditel Prahy, a to i přesto, že existuje několik faktů, které jeho zásluhy popírají, a především Ruská federace nevnímá za negativní jeho aktivity spojené s Pražským jarem či například brutální potlačení povstání v Maďarsku v roce 1956 (Aktuálně.cz 2018a). Oproti tomu jsou vlasovci stále vnímáni jako zrádci a návrh na jejich rehabilitaci byl zamítnut (ČT 24 2021). Stejný postoj k těmto sporům má komunistická strana, neboť stále nepřijala transformaci ideologického rámce a tím proměnu kolektivní paměti v české společnosti a nadále zastává hodnoty a názory, které byly platné do roku 1989. Z toho důvodu i oni vnímají I. S. Koněva jako osvoboditele Prahy a vlasovce jako zrádce.

Oproti tomu strany, které dlouhodobě prosazují pouze orientaci na Západ a odklon od Ruské federace (např. ODS, TOP 09, Pirátská strana...), se k těmto kauzám vyjadřovaly kladně a podporovaly jak odstranění sochy I. S. Koněva, tak vztyčení památníku vlasovcům. Myslím si, že je to především z důvodu toho, že právě tyto strany jsou iniciátoři změny kolektivní paměti.

To, že se podařilo odstranit pomník I. S. Koněva a vztyčit pomník Ruské osvobozené armádě, vnímám jako důležitý krok naší společnosti k tomu, že historické souvislosti ohledně osvobození Prahy byly uvedeny na pravou míru a budou již tak dalším generacím připomínat skutečné osvoboditele, což je právě v současné době velice důležité.

Seznam literatury

Aktuálně.cz (2018a). *U sochy maršála Koněva odhalili vysvětlující desky. Přepisujete historii, protestovali komunisté.* 21.8.2018 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/u-sochy-marsala-koneva-odhalili-vysvetlujici-desky-prepisuje/r~6408ca48a55011e8b634ac1f6b220ee8/>, 26.3.2022).

Aktuálně.cz (2018b). *Velvyslanci nesouhlasí s informační tabulkou u sochy Koněva. Stropnickému poslali otevřený dopis.* 4.1.2018 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/skupina-velvyslancu-nesouhlasi-s-upravou-sochy-koneva-v-praz/r~0f012f22f17811e78d510cc47ab5f122/>, 26.3.2022).

Aktuálně.cz (2019b). *V Řeporyjích chtějí pomník vlasovců. S Ruskem o něm diskutovat nebudeme, říká Novotný.* 27.11. 2019 (<https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/reporyje-nehodlaji-s-ruskem-jednat-o-pomniku-vlasovcu/r~ce35afbc10f211ea9d020cc47ab5f122/>, 30.3.2022).

Aktuálně.cz (2019a). *Koněvovu sochu má nahradit památník osvobození, schválila Praha 6. Rusko zuří.* 2019 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zive-zastupitele-prahy-6-budou-jednat-o-osudu-sochy-koneva/r~36b04d78d52e11e98776ac1f6b220ee8/>, 28.3.2022).

Aktuálně.cz (2020b). *Praha 6 nechala odstranit sochu Koněva, ohradili se Zeman i ruské velvyslanectví.* 3.4.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/socha-marsala-koneva-z-prahy-6-zmizela-poputuje-do-muzea/r~d9d5d332757f11eaa6f6ac1f6b220ee8/>, 30.3.2022).

Aktuálně.cz (2020c). *Ruská ambasáda k pomníku vlasovcům: Ustupujete těm, kdo chtějí revizi výsledků války.* 4.5.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ruska-ambasada-kritizuje-pomnik-vlasovcum-snaha-o-revizi-vy/r~b27efb168e0611ea80e60cc47ab5f122/>, 4.4.2022).

Aktuálně.cz (2020a). *Rusko zahájilo stíhání kvůli odstranění Koněvovi sochy. Nepřípustné, reaguje Petříček.* 10.4.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rusko->

zahajilo-trestni-stihani-kvuli-odstraneni-konevovy-soc/r~5883440e7b1011ea9d74ac1f6b220ee8/, 28.3.2022).

Auský, A. Stanislav (2005). *Vojška generála Vlasova v Čechách* (Praha: Vyšehrad).

Bartoniček, Radek (2020). Filip pomáhá zájmům Ruska, chceme ho odvolat z vedení sněmovny, navrhuje TOP 09. *Aktuálně.cz* 5.5.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/snemovna-by-mela-odvolat-mistopredsedu-filipa-navrhuje-top-0/r~0cf271f28eb811eaa7deac1f6b220ee8/>, 2.4.2022).

ČT 24 (2015). *Socha maršála Koněva zřejmě přežije, kontroverzi vyřeší tabulka*. 19.4.2015 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1519968-socha-marsala-koneva-zrejme-prezije-kontroverzi-vyresi-tabulka>, 23.3.2022).

ČT 24 (2019a). *Vlasovci nečekaně pomohli při Pražském povstání. Předtím bojovali s Hitlerem proti Stalinovi* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2989820-vlasovci-necekane-pomohli-pri-prazskem-povstani-predtim-bojovali-s-hitlerem-proti>, 14.3.2022).

ČT 24 (2019b). *Moskva kritizuje české úřady kvůli pomníku vlasovcům*. 28.11.2019 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2990447-moskva-kritizuje-ceske-urady-kvuli-pomniku-vlasovcum>, 3.4.2022).

ČT 24 (2020a). *Novotný nechal v Řeporyjích vytvořit památník vlasovcům. Rusko se už dříve ohradilo*. 30.4.2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3087887-novotny-nechal-v-reporyjich-vytvorit-pamatnik-vlasovcum-rusko-se-uz-drive-ohradilo>, 25.3.2022).

ČT 24 (2020b). *Odstranění sochy Koněva neporušuje smlouvy s Ruskem. Petříček si předvolal velvyslance*. 9.4.2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/hlavni-mesto-praha/3073948-odstraneni-sochy-koneva-neporusuje-smlouvy-s-ruskem-petricek-si>, 28.3.2022).

ČT 24 (2020c). *Ministerstvo zahraničí: Stíhání české samosprávy Ruskem kvůli soše Koněva je nepřijatelné*. 10.4.2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3074430>-

vysetrovaci-vybor-ruske-federace-zahajil-trestni-stihani-kvuli-odstraneni-sochy-marsala, 27.3.2022).

ČT 24 (2021). *Před 75 lety v Moskvě poslali na smrt rozporuplného generála Vlasova* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3349100-pred-75-lety-v-moskve-poslali-na-smrt-rozporuplného-generála-vlasova>, 14.3.2022).

Dvořáková, Vladimíra – Kunc, Jiří (1994). *O přechodech k demokracii* (Praha: Slon).

Fiala, Petr (2019). *Twitter* (https://twitter.com/P_Fiala, 24.3.2022).

Fidler, Jan (2019). *Koněv: osvoboditel, nebo okupant?* (Praha: Universum).

Forest, Benjamin – Johnson, Juliet (2011). Monumental Politics: Regime Type and Public Memory in Post-Communist States. *Post-Soviet Affairs* 27 (3), 269-288.

Gavriněv, Vojtěch (2019). Zastupitelstvo Řeporyjí jednomyslně odsouhlasilo pomník vlasovců. *Seznam zprávy* 10.12.2019 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/budou-mit-vlasovci-v-reporyjih-pomnik-rozhodne-zastupitelstvo-84508>, 3.4.2022).

Gazdík, Jan (2014). Historik o vlasovcích: Bez nich by nastal masakr. *Aktuálně.cz*. 26.11.2014 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/vlasovci-fenomen-zrady-ale-i-hrdinstvi/r~523d32be73c111e49bec0025900fea04/>, 17.3.2022).

Gazdík, Jan (2020). "Zrádci" vlasovci v Praze odvrátili pohromu. Koněv přijel již do osvobozeného města. *Aktuálně.cz*. 5.5.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jaka-byla-role-vlasovcu-v-osvobozeni-prahy/r~66db14a8831e11ea80e60cc47ab5f122/>, 18.3.2022).

Halbwachs, Maurice (2010). *Kolektivní paměť* (Praha: SLON).

Honza, M. (2006). Kdy tedy válka skončila? Proč slavíme už 8. května? *Fronta.cz*. 26.1.2006 (<https://www.fronta.cz/dotaz/konec-valky-8-5-nebo-9-5>, 24.3.2022).

Havelka, Radek (2002). Andrej Andrejevič Vlasov. *Valka.cz*. 7.7.2002 (<https://www.valka.cz/475-Andrej-Andrejevic-Vlasov>, 23.3.2022).

Hertl, David (2022). Maršál Koněv: Slavný osvoboditel, nebo muž na špinavou práci? *Plus.rozhlas.* 1.3.2022 (<https://plus.rozhlas.cz/marsal-konev-slavny-osvoboditel-nebo-muz-na-spinavou-praci-7203584>, 16.3.2022).

Hertl, David (2022). Maršál Koněv: Slavný osvoboditel, nebo muž na špinavou práci? *Plus.rozhlas.* 1.3.2022 (https://plus.rozhlas.cz/marsal-konev-slavny-osvoboditel-nebo-muz-na-spinavou-praci-7203584?fbclid=IwAR0S6MvVnpKXkpbWbeye030pmV3EJK2YCsV79bw_IFW8xMRxJZQ9o-XpdAo, 23.3.2022).

Horák, Jan (2020). Kauza Koněv: Rusko zastrašuje, aby mohlo zasahovat do cizích věcí, píše ministři. *Aktuálně.cz* 30.5.2020 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/kauza-konev-rusko-zastrasuje-aby-mohlo-zasahovat-do-cizich/r~ed1dbfbca19a11eaa6f6ac1f6b220ee8/>, 29.3.2022).

Hroch, Miroslav (2014). *Paměť a historické vědomí očima historika*. In: Maslowski, Nicolas, Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám (Praha: Karolinum), 46-67.

Idnes (2019a). *Fiala žádá, aby byl kvůli sporu o sochu Koněva předvolán ruský velvyslanec*. 7.9.2019 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/petr-fiala-ods-konev-socha-velvyslanec-rusko-socha-praha-6-konflikt-petrick-medinskij-kolar.A190907_141513_domaci_cern, 26.3.2022).

Idnes (2019b). *V Řeporyjích plánují pomník vlasovcům, ruská ambasáda se ohradila*. 25.11.2019 (https://www.idnes.cz/praha/zpravy/reporije-starosta-pavel-novotny-ruska-ambasada-vlasovci-pomnik-spor.A191125_213247_praha-zpravy_chtl, 4.4.2022).

Idnes (2020b). *Odstranění sochy Koněva je pobuřující a cynické, míní šéf ruské diplomacie*. 14.4.2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/konev-praha-odstraneni-pamatniku-tass-praha-6-sergej-lavrov-diplomacie.A200414_125050_zahranicni_vlc, 7.4.2022).

Idnes (2020c). *Odstranit Koněva byl zločin. Odpovíme, varovala mluvčí ruské diplomacie.* 9.4.2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/konev-pamatnik-praha-rusko.A200409_195327_zahranicni_lesa, 29.3.2022).

Idnes (2020d). *Odstranění Koněva je hloupé, ale Rusko se nemá vměšovat, řekl Zeman.* 12.4.2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/socha-konev-prezident-milos-zeman-odstraneni-praha-6.A200412_123343_domaci_hm1, 29.3.2022).

Idnes (2020a). *Řeporyje mají památník vlasovcům, doplňuje ho ruský tank s německou přílbou.* 1.5.2020 (https://www.idnes.cz/praha/zpravy/pomnik-vlasovci-diplomacie-reporyje-novotny-rusko.A200501_090455_praha-zpravy_zdo, 2.4.2022).

Idnes (nedatováno). *Andrej Andrejevič Vlasov* (<https://www.idnes.cz/wiki/obecne/andrej-andrejevic-vlasov.K5081869, 15.3.2022>).

Knížek, Jeroným (2007). Ivan Stěpanovič Koněv. *Velikáni.cz.* 10.11 (http://www.velikani.cz/index2.php?kat=ostva&zdroj=konevis&fbclid=IwAR27xfqNw3jeSfq-TpTwwmkN-7l3DWeX_uj6AQJGfrVO-7Tpm3fJLjCSuGg, 20.3.2022).

Kolář, Petr (2020). Destrukce vztahů s Ruskem je řízená a doplatíme na to, říká šéf KSČM Filip. *Idnes* 9.5.2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kscm-vojtech-filip-rozhovor-druha-svetova-valka-kandidatura-rusky-agent-rusko.A200507_214101_domaci_vlc, 5.4.2022).

Kopecký, Josef (2019). Výjimka, kterou si můžeme dovolit, zastal se šéf ODS starosta Novotného. *Idnes* 11.12.2019 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ods-starosta-pavel-novotny-reporyje.A191211_161813_domaci_kop, 5.4.2022).

Krawetzek, Félix (2022). Circulation, Conditions, Claims: Examining the Politics of Historical Memory in Eastern Europe. *East European Politics and Societies and Cultures* 36 (1), 198-224.

Krupka, Jaroslav (2019). Maršál Koněv: špatný velitel, zároveň ale muž, který si šel tvrdě za svým. *Deník.cz.* 12.9.2019 (https://www.denik.cz/ze_sveta/marsal-konev-spatny-velitel-ale-soucasne-muz-ktery-sel-vzdy-tvrde-za-svym-

20200911.html?fbclid=IwAR0SSM9USGSsCTzPaA-abD6JMRV4IpA9f86GLYyPRBLs-jvUvOU56PmP3do, 23.3.2022).

Lachmann, Filip (2011). Mytologie moderní společnosti a propaganda. *Sociální teorie*. 17.9.2011 (<http://socialniteorie.cz/mytologie-moderni-spolecnosti-a-propaganda/>, 4.3.2022).

Lehnerová, Markéta (2017). Manipulace s kolektivní pamětí na příkladu osvobození Rokycan. *Acta FF ZČU* 9 (1), 32-50.

Ludvík, Matěj (2017). Hrdina, nebo okupant? Sochu maršála Koněva letos doplní vysvětlivky. *Idnes* 3.5.2017 (https://www.idnes.cz/praha/zpravy/pomnik-marsala-koneva-tabulka-vysvetlivky-dejvice.A170503_2322982_praha-zpravy_nub, 7.4.2022).

Maslowski, Nicolas (2013). Politika paměti: mezi minulostí a přítomností. *Slovak Journal of Political Sciences* 13 (4), 274-288.

Maslowski, Nicolas (2014). *Politika paměti jako nástroj manipulace morálky*. In: Maslowski, Nicolas, *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám* (Praha: Karolinum), 69-82.

Maur, Eduard (2014). *Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova*. In: Maslowski, Nicolas, *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám* (Praha: Karolinum), 141-155.

Naxera, Vladimír – Krčál, Petr (2021). *Celebrating Liberation: The Commemoration and Instrumentalisation of the End of the Second World War in Contemporary Czech and Slovak Politics* (Berlin: Peter Lang).

Nora, Pierra (1996). *Mezi pamětí a historií: problematika míst* (Praha: CEFRES).

Oláh, Gábor (2013). Kolektivní paměť, prostor a významy. Případ náměstí Svobody v Budapešti. *Sociologický časopis* 49 (5), 729-750.

Parlamentní listy (2020). *Kauza Koněv jede dál: Užitečný idiot Kolář. Zatáhl do toho celou Českou republiku! Okamura je rozpálen do běla*. 12.4.2020 (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Kauza-Konev-jede-dal-Uzitecny-idiot->

Kolar-Zatahl-do-toho-celou-Ceskou-republiku-Okamura-je-rozpalen-do-bela-620340, 29.3.2022).

Pekarová, A. Markéta (2019). *Twitter* (https://twitter.com/market_a/status/1172168616458014725?ref_src=twsrc%5Etfw, 28.3.2022).

Pekarová, A. Markéta (2020) *Twitter* (https://twitter.com/market_a/status/1172168616458014725?ref_src=twsrc%5Etfw, 27.3.2022).

Richter, Karel (2019). *Osudový omyl generála Vlasova* (Praha: Epoque).

Součková, Kateřina (2020). Historie se podle více než poloviny Čechů začíná falšovat. Vadí jim také rušení i stavění památníků. *Irohlas* 3.1.2020 (https://www.irohlas.cz/zpravy-domov/pruzkum-historie-konev-vlasovci-pavel-novotny_2001030600_pj, 23.3.2022).

Šubrt, Jiří – Maslowski, Nicolas –Lehmann, Štěpánka ((2014). *Soudobé teorie sociální paměti*. In: Maslowski, Nicolas, Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám (Praha: Karolinum), 31-46.

Šubrt, Jiří – Maslowski, Nicolas –Lehmann, Štěpánka (2014). *Maurice Halbwachs, koncept rámců paměti a kolektivní paměti*. In: Maslowski, Nicolas, Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám (Praha: Karolinum), 15-31.

Šubrt, Jiří – Pfeiferová, Štěpánka (2010). Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání. *Historická sociologie* (1), 9-29.

Šubrt, Jiří (2011). Kolektivní paměť: Na okraj jedné legendy. *Sociologický časopis* 47 (2), 395-406.

Šubrt, Jiří –Maslowski, Nicolas (2014). *Úvodem*. In: Maslowski, Nicolas, Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám (Praha: Karolinum), 7-13.

Top 09 (2019). *Socha Koněva tady nemá co dělat*. 5.9.2019 (<https://www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/kolar-socha-koneva-tady-nema-co-delat-26241.html>, 26.3.2022).

Verdery, Katherine (1999). *Political Lives of Dead Bodies*. (New York: Columbia University Press).

Waisová, Šárka (2010). Změna hodnotových preferencí české společnosti a tvůrců zahraniční politiky jako jeden z předpokladů transformace české zahraniční politiky. *Sociální studia* (4), 145-157.

Zákon č 99/1996 Sb. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Smlouvy mezi Českou republikou a Ruskou federací o přátelských vztazích a spolupráci* (https://www.fulsoft.cz/33/99-1996-sb-sdeleni-ministerstva-zahranicnich-veci-o-sjednani-smlouvy-mezi-ceskou-republikou-a-ruskou-federaci-o-pratelskych-vztazich-a-spolupraci-uniqueidOhwOuzC33qe_hFd_-jrpTvoGQkil1OhfHSURr9fM-JkCD-vMUnwPlw/?ns=1593099087, 4.4.2022).

Zázvorka, Jan (2020). Když měl Koněv na ruku krev, odstraňme i sochu Churchilla, volá KSČM. *Idnes* 5.4.2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kscm-odstraneni-sochy-konev-churchill-praha-6-filip-kolar.A200404_194000_domaci_zaz, 3.4.2022).

Resume

This bachelor thesis describes the dispute over the removal of the statue of I. S. Konev and the subsequent construction of the monument to Vlasov and it tries to capture individual approach of each party involved in this dispute. I also try to describe what memory sites and memory politics are. This thesis is divided into three chapters.

The first chapter deals with what collective memory is and above all, what places of memory are, and what they are used for. Thereafter, the politics of memory and how politicians use it are mentioned. The last part of the first chapter mentions the transformation of collective memory in the Czech Republic after the fall of the communist regime.

The second chapter focuses on the description of the military activities of I. S. Konev and A. A. Vlasov before and after the Second World War, and especially their activities during the Second World War. Subsequently, the perception of these personalities during the communist period is described, as well as how the view of these personalities changed after the fall of the undemocratic regime.

The last chapter mainly concerns the comments of all actors on these two cases. It is a statement of the right-wing and left-wing parties, as well as of the Russian Federation and President M. Zeman. Final part is dedicated to an evaluation of how these actors react to these cases, whether positively or negatively.